COMMENTARII RERVM GESTARVM in India citra Gangem a Lusitanis anno . 1538. autore Damiano a Goes Equite Lusitano.

Louanij ex officina Rutgeri Rescij,
An. M.D. XXXIX.
Men. Sep.

DAMIANVS A GOES EQVES LVSITANVS Petro Bembo ſacroſanctæ Eccleſiæ Romanæ Cardinali S. P. D.

QVID tibi pro aſſidua tua in me digniſſime Cardinalis humanitate in literis tuis proxime ad me miſſis, oſtenſa, referam, huius temporis non eſt, dabitur aliquando iuxta noſtram tenuitatem. Nunc vero mitto id, quod gratum ſcio tibi fore. hiſtoriæq́ nobiliſſimæ Reipub. Venetæ, quam cum maxima tua adſutura gloria, in manibus habes, forſan etiam coaptabile. Quantum delecteris geſtis noſtrorum Luſitanorum non me fugit, præſertim illis, quæ pro bono ſacroſanctæ fidei noſtræ geruntur. Id ſane quod facis. tanquam bonus fiduſq́ patricius Venetus facis, non ignorans antiqua noſtratium cum veſtris fœdera, amicitias, et beneficia hinc inde viciſſim collata. Vtinam cæteri Chriſtiani homines in tuã ſententiam irent, & ex animo magis rebus noſtris, q́ faciunt, fauerent, ac opitularentur. atq́ vtinam non opitularentur, modo ne officiant, ſed quod Rex, noſtriq́ cupiũt, ocioſos ſe ſpectatores prębeant, interim dum noſtri cum Mauris Tur-

 ciſq́

cisq; strenue depugnant. Cæterum quoniam hæc magis videntur congruere declamationibus, q̃ epistolis, epistolam hanc, quam ad te scribere nitimur, iãiã aggrediemur, ad eãq; nos oĩno cõferem9.

AGENS Patauij (vbi tua humanitate nulla causa, nulloq; merito interueniente, me totũ tibi deuĩxisti) inter cętera, quę ex Lusitania ad me perferebantur, accepi de bello Cambaico nonnulla, quæ (vt petisti) ex Lusitanica lĩgua in Latinũ sermonẽ conuerti. Postea vero Rex ille Cambaię, de quo tanta, & tam magnifica, & vera in nostra versione legisti, a nostris ob proditionem, quã in Nunium a Cunha Proregem nostrum meditabatur, ex quadã triremi deiectus ante muros Dij, fortissimæ ipsius Cambaiæ regni ciuitatis, a quodam nauta, hasta inter natandum perfossus est. Ex qua cede, libere iam diu ipsa ciuitas subiacet imperio nostro, id quod ãtea facere reluctabatur, q̃q; in eius faucibus littoris arcem munitissimam habuissemus. Qua re peracta, intercapedine temporis, classis Turcica ad ciuitatẽ appulit, vt nostros expelleret. Quã classem Imperator Turcarũ innumerabilibus sumptibus, ipsius interfecti Regis (vt compertũ est) atq; eiusdem magno adhortatu, in sinu Arabico instrui iusserat, vt ex sequentibus latius intelliges, Iure aũt belli ipse Turcarũ Imperator Cay-

tor Cayrũ, cæterasq; Sultani puincias (vt nosti) occupauit, atq; vna cũ regno curã, qua ppetuo Sultanus angebatur, suscepit, nẽpe vt Lusitanos oĩ cõtentiõe ex India pfligaret. Ad id materiã ex lõgĩqs plagis colligi iussit, illãq; sumptu inæstimabili ad mare Rubrũ vehendã curauit. Atq; in Suezij portu eiusdẽ sinus, naues ædificare instruereq; apparat, cuius machinę Architectus quidã Genueñ. erat, huius artis (vt fertur) peritissimus; Habebat etiam multos alios opifices Christianos, quos hinc inde muneribus pellexerat. Cui classi prefecit quendam Bassam Præpositũ Cayri, nomine Solimanũ, peritissimũ exercitus ducẽ. Classis aũt constabat sexaginta tribus triremib9, quarũ vnaquęq; habebat viginti sex transtra, sex magnis rostratis (quas Galleones vocamus) duabus ingentibus onerarijs nauib9, sex biremib9, atq; viginti actuarijs, celocibus q; plurimis. Erat preterea classis instructa viginti milib9 hominũ, inter quos quatuor milia Genicerorũ, quos Rhomęos etiã appellam9, numerabantur, cęteri milites Turcæ, nautę, atq; bõbardarij erant. Insuper armabatur classis maximo tormentorum numero, inter quæ erant quadraginta, quos basiliscos appellant, qui globum ferreum emittunt nonaginta librarum. Hæc omnia de classis apparatu comperta nostri habuere a quibusdam Turcis, quos in bello ceperant.

Soluit.

Soluit hæc ingens, & ad omnem naumachiam ornata classis Suezio, versus Indiam, sub finem Iunij anni millesimi quingētesimi trigesimi octaui, & vi interceptis aliquot mercatorum nauibus, quibus commeatu oneratis, atq; ex eis nonnullis nautis, ad remigium edoctis (reluctātibus tamen) triremibus concessis, anchoris sublatis, quinto Iulij, Adenam contendit, quæ ciuitas adiacet freto sinus Arabici, & decimo quinto eiusdem mensis, ad quendam locum aquationi idoneum appulit, quadraginta milibus passuum distātem ab Adena. Ibidem anchoris fixis, Solimanus Baxa classis præfectus, literas Imperatoris Turcarum de pace ad Regē Adeneñ. mittit, atq; ex aureo panno talarem vestem, legatisq; in mandatis dedit, Turcarum Imperatorem suū dominum classem illā ipsi dono mittere, vt eam suo imperio consilijsq; ad omnia parentem gubernaret, seq; ea de causa Indiā petiturum, vt Lusitanos inde excluderet, homines Maomethanę fidei infensissimos, ad quam expeditionē se nihil aliud ab illo postulare, q̄ carnes & ligna. Quippe cæteris rebus atq; commeatibus classis abūde instructa erat. Hæc omnia Rex Adenensis (quanq; Regis tunc nostri Lusitaniæ tributarius esset, cui singulis annis, foedere percusso ab Hectore a Sylueira, decem milia ducatorum persoluebat) gratissimo animo accepit,

pit, legatisq; respondit, eius aduentum sibi pero-
ptatum esse, cui libere omnia, tum ad classem, tum
ad militem necessaria pollicebatur. His spacio
septem dierum transactis, Solimanus classem mo
uere iubet. Vbi vero ad portū Adenensem peruen-
tum est, inibi sub anchora moram faciens, applau
dentibus omnibus, tanquam verus amicus acce-
ptus est. Rex ad eum magnates aliquot mittit, vt
aduentui eius gratularentur. Qui ex mandato,
Solimano significauere, gratissimum fore Regi,
si in terram descenderet, vti ciuitatē sibi obtempe
rantissimā oculis cerneret, vbi pro dignitate atq;
officio eū in sua Regia tractare posset. Ad hęc So
limanus. Dicite inquit Regi, me nō despicere ma-
gnifica eius oblata. Veruntamē nausea lentinę, et
nauigationis molestia, ita adhuc me affligi, vt ante
biduum nihil de me audeam polliceri. at vbi con-
ualuero, recta ad eius amplexum proficiscar. Ita
dimissis legatis, mox a tergo sequuntur trecenti
milites, prætextu visendæ ciuitatis. Postea Soli-
manus, vt ad finem telæ, quam mente orsus erat
perueniret, familiarem quendam suum ad Regem
mittit, indicans se scire militum insolentiam. At
quoniam ij trecēti per ciuitatem uagarētur, quos,
nisi receptui canere iuberet, ad naues se recipere nō
posse. cui (ita ut insolentissimi erant) nisi uela da-
ret, id quod tūc facere nefas erat, nō credebat ob-
tempe

tẽperaturos. Sed vt õnibus difficultatibus occurrat, pollicet̃ se mox ad eũ missurum centũ veteranos, quorum autoritate ceteri terreãtur. His Rex, nihil mali suspicãs, corporis sui, atq; Regię custodiam commisit. Sequenti vero die duo milia militũ e classe dissimulata proditione ciuitatem petunt. Qui vbi ciuitatem perspectam, atq; eius fortiora loca explorata haberent, veteranis se adiunxere, quæ res ilico animum Regis perculit. Postero vero die ante diluculum legatum misit maiorib⁹ copijs instructum, qui Regẽ prætextu amicitię hortaretur, vt cum aliquibus suorum magnatum, Solimanum adhuc ægrotum visat, atq; salutet. Id tametsi periculum, & proditionem ante oculos ponere videbatur, coactus est facere. Itaq; ad Solimanum ducitur, cæteris militum copijs, in ciuitate iam pro præsidio remanentibus. Is igitur prætoria naue ad Solimanum perduct⁹, regia plane libertate in dicendo vsus est. Dic quæso Solimane, cur me tantum principem, Imperatori tuo, tibiq; deditissimũ, ad te, fraude, technisq;, tanq̃ maleficum, iussisti captiuum adduci? Cui Solimanus, superbia pręsentis potentiæ elatus, Nõ te pudet, me Proregem potentissimi Turcarum Imperatoris ante ciuitatem tuam stationem facientem, per totum triduum non inuisere? Ad hæc Rex, Si Turcarum Imperator hic adesset, nec ego de-

fuissem officio meo, nec ipse (ita vt est clemens) in me uteretur fraude, calliditate, atq; virulētia, qua tu mecum usus es. Habes me modo in tua potestate, quod sane nō euenisset, si phaleratis verbis tuis me, regnumq; meum non cōmisissem. Est enī Adena ciuitas, quæ hostem armatū aperto marte nō metuit, at a fraude calumniaue quis præcauere posset? Satia te homo priuate, fortunæ casu ad honorem prouecte, sanguine regio, ab Atauis regib9 edito. Peribit modo (uti video) infidelis tyranni iussu, regium fidumq; corpus, attamen uirtus Adenensium, stirpsq; eorum nobilissimorum regū, nunq̄ te viuente peribit. Hac eū libertate vsum, extemplo Solimanus in antēna nauis suspēdio tradi iussit, cui associari fecit quatuor ipsius regni Magnates, qui cum eo ex ciuitate etiam captiui venerāt, hæc inquiēs iussu domini sui propterea facere, quod Lusitanis nō modo essēt confœderati, sed etiam tributū soluerent. Quam gētem ex India, atq; eorū amicos penitus extirpari uolebat. Cęde regis facta, ciuitas admodū opulēta prędæ patuit. cōmeatu deinde accepto, relictis pręsidio duob9 milib9 militū, significās Soliman9 ciuibus, maxime debere ipsos deo gratias agere, q̄d eos liberasset a tyrannide Lusitanorū, vt benigno Turcarū Imperatori inseruirēt, Indiā versus sub finē Iulij uela dare iubet. In qua nauigatione octo

vel decē biremes, atq; actuarias naues, propter hy emis tēpestates (est enim in illis prouincijs hyems eo tempore, quo apud nos æstas) amiserunt. quarum pars perijt, pars fluctibus ad littus Indicum, Mallabarem versus est expulsa, quæ ab aliquibus nostris nauibus deprehēsę, partim interceptæ, par tim euersæ fuerunt. Hæc autem, quę hactenus nar rauim9, nostri a quiqusdam Turcis, quos in ipsis nauib9 viuos ceperunt, intellexere. Est vero Mallabar prouincia, in qua sita sunt Regna Calecutij, Cananorij, & Cochini, et alia. Cui9 litoris regnorūq; antiquorum nominum in historia belli Cambaici (quam, si deo placet, a principio aduentus nostrorum in Indiam, aliquando in lucem sumus daturi) latiorem narrationem faciem9. Ita igitur nauigando, Solimanus cum classe sua, Dium pridie Nonas Septembris appulit, & cum ad iactum Bōbardæ muris se proximum fecisset, exonerari circiter viginti magna tormenta iubet. Nostri par pari referentes, duas triremes Turcarum euertunt. Qua subita clade consternati, illi pedem retulere, & ad quendam fluuium sedecim milia passuum di stantē a Dio, cui nomen fabę portus ē, se recepere. Inibiq; expectauere classem atq; militem prouincię Cambaię, quam occisus Rex ad nostros ex Dio profligandos, ante suam cædem in aduētum Tur carum curauerat parari. Mercatores atq; oppida

ni ſubito ſe fugæ mandarunt, ita vt intra biduum ciuitas tota Diũ facta ſit deſerta. Luſitani, qui etiã per ciuitatem vagabantur, in arcem confugerunt. Dux arcis nomine Antonius a Sylueira, vir ſummo loco nat⁹, magni aĩ, ingenijq́ꝫ (virtute vero & prudẽtia fratre ſuo felicis memoriæ Ludouico a Sylueira Comite a Sortelha nõ inferior) oĩa ad defenſionem obſidionis neceſſaria diſponit. Habebat Luſitanos ſeptingentos, inter quos ducenti viri nobiles erant. Nihil deerat defenſioni, præter bombardicum pulverem, cuius tantum ſexaginta milia põdo habebat, & tria vaſa pulueris manualium (vt vocant) bombardarum. Deerant etiam pro tantis hoſtium copijs, milites, niſi noſtri ſuorũ paucitatẽ virtute penſauiſſent. Interea loci, duo duces regni Cãbaiæ, Solimano aſſociati ſunt, cũ quadraginta nauibus, ſingulis, remige & milite ad dimicandũ optime inſtructis. Ecce adhuc ali⁹ dux terreſtriũ copiarꝫ comitatus viginti milibus militũ, q vocabatẽ Roget⁹ Gofarus, nat⁹ matre Turca, et patre Chriſtiano orto in Xio inſula, cuius opificium fuerat rimas nauium obturare. Fuerat hic Rogetus Regi Cambaiæ, dum viueret, dilectiſſimus. His copijs terreſtribus naualibuſq́ꝫ cum Turcis cõiunctis, ilico Solimanus admoueri claſſem, & ante muros Dij, ad ictũ bombardæ figi anchorã iubet, atq́ꝫ ſubito ex nauibus quinq́ꝫ milia militum præmittit, et centũ quĩquaginta tormẽta bellica, inter

 quæ

quæ viginti miræ magnitudinis erant. quorũ quæq; globũ ferreũ nonagĩta põdo eijciebãt, etquĩq; alia lapideum globum, ſeptem palmorũ craſſitudine. Interĩ dũ tormẽta vehũtur, unũ ĩ litoris arena ſub merſũeſt, nec amplius apparuit. Cũ primum ĩ terrã deſcẽdiſſet milites, ilico ſe exercitui Rogeti adiunxere. Sequenti die nullo adhuc timore territi, ſed fiducia multitudĩs elati, nullo ordine ſeruato prope muros arcis aliquot domos, in quibus adhuc habebãt noſtri magnã frumẽtorũ copiã ueniũt deprædatũ. Dux noſter Antoni9 a Sylueira cũ eos perſpexiſſet in loco ad cædem faciendã commodo, iuſſit exonerari tormenta aliquot, directa in eam partem, qua graſſabantur. & primo ictu eorũ deſiderati ſũt vltra centũ & quinquaginta, cæteri ſubito ſe ex eo loco receperũt. Extemplo Turcæ cũ Rogeti militibus terreũ aggerem prouoluũt, quæ moles inſtar mõtis paulatim magis ac magis foſſæ arcis admouebaẽ, et ſine noxa ulla hoſtes in proximo ſiſtebat, atq; confeſtim latiſſimũ vallum erexerunt. quod tignis bombiciſq; ſarcinis, quas in ciuitate inuenerunt, ſuffultum, ab ictibus noſtrorum tormentorum aſſeruabaẽ. Super hoc erectæ ſũt turres octo, quibus arx a terreſtri pte cĩgebaẽ. has muniuerũt õni genere tormentorũ. & obſidione inſtructa, uirib9, machiniſq; õnib9 adhibitis, arcẽ tũ a ſtationibus, tũ a naualibus tentare. noſtri

ſtri contra defendere. Habebant noſtri citra arcem in ipſa ciuitate turres duas, quarum una in ſcopulis litoris iuxta arcem, altera vero in noua ciuitate quæ Rhomęum appellatur, nomen inditũ a Rhomęis, quaſi Romanis, ita enĩ illi Geniceros uocãt. His enĩ reges Cambaię hãc urbẽ conſtruxere, eãq; a veteri urbe muro diſcluſerũt, quo mercatores, aduenæq; ibi verſarẽtur, nec oppidani militũ inſolẽtijs inquietarẽtur. Prima turris ſeruabatur quinquaginta militibus. Secũda vero ſexagĩta. Erat vtraq; munita omni re, & ad victũ & defenſionẽ neceſſaria. Ab illa nouæ vrbis turri, cui ſexaginta milites præſidio erant, hoſtes laceſſiti, vt illa moleſtia liberarentur, ante eam vallũ extruũt, ac duas turres, quod vt cõmodius facerent, ædes magnificas quaſdã, quæ turri adiacebant, ictibus tormẽtorum deijciũt, atq; ſubito turrim, machinis, tormentis, amphoris, & globis igneis petũt. quo certamine turris ab uno latere finditur, atq; ruinam minari cœpit, Noſtrorum eo die deſiderati ſunt quinq;, ex hoſtibus plures. Sequenti vero die, certamine redintegrato, vi tormẽtorum ictuũ turris in duas partes ita fiſſa eſt, vt ĩoffẽſe tela per mediã turrim euaderent: Qua re ab hoſtibus perſpecta, ſubito præmittunt duo milia ſelectorum militũ, vt turrim expugnarẽt, qui a noſtris non ſine magna eorum clade, & dedecore repulſi ſunt. Dum

hæc

Dum hęc aguntur, tormentis arcis euersę sunt duę hostium triremes. Ex quibus solum tres Turcę natando euaserũt. Tres etiam triremes ita globis pforatæ erant, vt nisi e vestigio alię eis succurrissent, funditus perissent, videntibus adhuc hostibus hos qui turrim seruabant, de defensiõe cogitare, ne ab ipsorũ globis maiorem cladem acciperent, ad eos, legatos de deditione mittũt, eisq; vitã, et bona salua pollicentur. Qua legatione audita, triginta eorũ (labes Lusitanorum sanguinis) se dedidere, qui violata a Turcis fide, in triremes colligati & captiui coniecti sunt. Cęteri uero tanq̃ boni sacrosanctę fidei nostrę propugnatores, repudiata conditione, aliosq; quod se infideliter deseruissent, reprehendentes, dimicãdo (vt viros Lusitanos decebat) multos Turcas interficiendo, omnes ad vnũ occubuere. Dum hæc agerentur, Antonius a Syluei-ra, celocẽ ad Proregem Indię Nonium a Cunha, expedit, qui tunc temporis Goę agebat (distat enĩ Goa a Dio vltra octingenta milia pass.) In quo statu res essent per literas ostendit, puluerem tormentorum maxime deficere affirmat. Quę celox a naualibus arcis soluta classem hostiũ penetrans, a quibusdã celocibus insectationẽ patitur. Quarũ vna cęteris agilior, & sedecim milibus passuum antecedens nostram contendebat comprehendere. Nostri vero, eam tanta distantia ab reliquis semo-

motam videntes, reflexo cursu recta obuiam tendunt, omnesq; quotquot erant, dimicando interficiunt, excepto vno ex Apulia, qui a fide nostra desciuerat, quem secum captiuum duxerunt, ac celocem perforatam euertunt. Cum Goam appulissent, statim se Prorex ad subsidium componit, celocē remittit, indicās se (deo adiutore) breui forti militum & nauium manu adfuturum, & vt oēm casum (ita vt prudens erat) infortnniumq; præueniret, quippe totā classem subito parare nequibat, sedecim liburnicę subito, ex arido in mare ducunt, quibus singulis, nobilē & selectū ducē prefecit, & pręter remiges & tormētarios, quindecī triarios milites, vnicuiq; duci tradidit, q̄s oēs multis muneribus affecit, pluraq; ijs, si viui euaderēt, pollicit9 est, sin minus, filijs, vxoribus, amicisq; ipsorum, oīa promissa, sancte iurauit conseruaturum esse. Itaq; omnes ilico ad iter compositæ, onustæque solummodo puluere & incendiarijs funibus, quibus flāmas bombardis inijciunt e litoribus soluunt. Pridie vero Nonas Octobris acrius solito Turcæ arcem oppugnare, terra mariq; operibus, & machinis vndiq; inuadentes, quę pugna vsq; ad trigesimum eius mensis diem semp̄ magis magisq; recruduit, nihilq; laxamēti datum obsessis, sed noctes & dies continuata oppugnatio est, nec ulla trāsijt dies, qua nō hostes ī arcē exonerauerit trecenties, vel quadringenties sua maiora

bel-

bellica tormenta. Ad hæc singulis diebus nostros extra arcem ad pugnam prouocabant, nostri, q̃q̃ numero multo inferiores erant, virtute tamen eos superare nitebantur, rursus ac rursus per arcis anfractus, ad vallum, & ad eorum turres vsq; exilientes, cuniculis eos oppugnabāt, plurimos interficientes. Interea temporis ex assidua tormentorū iaculatione, omnes arcis pinnæ turriumq; collabūtur, ita vt nostris superne locus nō esset, vnde tuto ī hostes iacerēt lapides, pila, aliaq; tela. Postea vero vna ex arce turris ad imum vsq; cōcidit. qua parte cum nullæ munitiones obstarēt, hostes ōni adhibita diligentia, arcem ingredi viriliter tentabant. Nostri vero repugnantes trabibus, tignis, vallisq; vallū pro defensione diruti loci erigunt, propugnaculaq; super mœnia īstruūt, quibus rebus nostri vtcunq; se tuebantu r. Hostes vero miris modis contra nitētes, munitiones nostras pessundare, uiribus redintegratis, conabātur, globos, sagittasq; igneas in vallū demittentes, ipsi etiam sæpius ad vallū, nostris acriter obsistentibus, peruenere. Quæ oppugnatio singulis diebus bis agebatur, mane, & vesperi. Dux Antonius a syluei ra assiduā pertinaciā hostiū cōsiderās, super cadauer collapsę turris tabulatum, pro defensione cōpactum, iubet erigi. A tergo ilico ignem ex picea materia, aridisq; lignis struit, qui magno incēdio,

noctu,

noctu, mane, vesperiq; ardebat, interdiu minime incendebatur, quippe ardor solis, & calor combustę materiæ satis per se ingressum hostibus intercludebat. Qui considerantes ignis rapidissimum ardorem, harpagonibus ferreis ad focum contendunt, & omnem materiam, quam nostri alimentis ignis tradebant, eripiebāt. Antonius Dux contra alios harpagonas excogitat, quibus erant longissima hastilia, his Turcarum harpagonas apprehendit. Turcæ igitur videntes se nihil proficere, ab hoc oppugnationis genere desistunt. Nulla fuit dies post turris lapsum, quin ex nostris quinq; sexue ceciderint, præter vulneratos, & ab igne lesos. Ex hostibus (vt postea compertum est) supra ter mille desiderati sunt, vulnerati, & ab igne ambusti q̄plurimi. xiii. Calend. Nouēb. ante ortū solis, ecce speculatores nostri magnas scaphas, quas barchas appellant, quę remis agebantur, ante muros turris nostræ, quæ quinquaginta militibus asseruabāt, vt antea diximus, vident, prętera octo triremes, quæ naues omnes constipatæ erant milite, scalisq; & alijs machinis ad turrim oppugnandā appositis. Dux arcis Antoni9 a Sylueira, subito ab illo latere, cui turris proximior erat, aliquot magna tormenta iussit deportari, inibiq; ducentos Arcubutarios, vt vocant, reposuit. Ex quo loco cum primum hostes turrim oppugnare cœperunt,

runt ictibus tormentorum, quatuor scaphæ a nostris euertuntur, atq; iaculationibus sclopetorum multi hostium interficiuntur. Milites vero quinquaginta, qui in turre prҿsidio erant, fortiter resistentes, multos interficiunt, ex quibus vnus tantū desideratus est, duodecim vulnerati. Illo die cum nihil promouissent Turcҿ, sequēti fortiore militū manu reuertuntur, constipati triginta tribus scaphis, decem triremibus, & multis machinis oppugnationi accommodis. Milites qui designati erant ad muros turris conscendendos (quorum numer9 ingens erat) omnes vestiebantur rubro panno, vt ex cæteris dignoscerentur. Incepto autem prҿlio, mira arte studioq;, turrim conscendere conabantur hostes. Rursus ij, qui ex quinquaginta pro propugnaculo integri adhuc seruabantur, viriliter obstabant, hostes per scalas, quas iam affixas muris habebant, præcipitantes. Prҿterea nostri, ex arce opportunitate perspecta, tormenta exonerāt, vnamq; triremem, & multas scaphas funditus euertunt, ex qua clade ferme omnes scalæ & machinҿ dilaceratæ sunt, quæ postea a nostris super aquas fluctuantes receptæ sunt, & in arcem comportatæ. Hostes videntes ob oculos præsentem cladem, mareq; sanguine suorum tinctum, atq; multos læsos, & igne combustos, exanimati plane a cer

tamine destitere, & de loco pedem retulere. Subi-
to aliquot nostrorum ex arce ad ostiũ, ꝑ quod ad
mare itur, erumpunt, paruasq; scaphas conscen-
dunt, vt hostium spolia per aquas fluctuantia,
exciperent, inter quæ tres milites Turcas, præter
alios quos in ipsis aquis iactatos hastis perfode-
runt, viuos capiunt. Ex quibus Dux Antonius a
Sylueira, nonnulla hostium secreta percepit. Illis
duobus diebus interfecti sunt plures q̃ octingen
ti Turcæ. Ex nostris (Deo gratia) pauci fuerunt
vel occisi, vel vulnerati. Interea arx a stationibus
Turcarum globis, sagittisq; petebatur. Quorũ
valla tam propinqua erant nostris muris, vt de
turrib⁹ in ea sphęras cupasq;, nostri deuoluerint.
Triduo a Turris dimicatione, Antonius a Syl-
ueira, videns tempore pomeridiano, ex arcis pin-
nis hostes, siue ex lassitudine, siue ex ingenti solis
ardore, ab opere solito remissiores, quietique se
mandantes, subito centum & quinquaginta sele-
ctos milites, per fossæ secretiora loca emittit, qui
tanta astutia & diligentia vsi sunt, vt ad eorum
vsq; castra peruenerint, pluresq; ducentis & sexa-
ginta Turcas inibi occiderint, multosq; spathis,
globulis, hastisq; vulneribus affecerint. Denique
toto exercitu commoto, & ad vim propulsan-
dam consurgente, in arcem se receperunt.

Periērūt ex nostris inter innumerabilem illā hoīm colluuiem tantum tres, vulnerati fuerunt sex. Eo die inuenta sunt in fossa arcis diuersorum instrumentorū genera, quæ præterita nocte Turcę ibidem reposuere ad muros in sequentem oppugnationem educendos, refodiendosq;. Qua re perspecta, subito Antonius a Sylueira sub pluteis in ipsā fossam quadraginta Accubutarios producit, qui magnam cladem hostibus exilientibus inferebāt. Itaq; illa pars fossæ defendebatur, nec in eam desilire aliquis hostium ad tempus ausus est. Dum hæc aguntur, Dux Antonius a Sylueira videns discrimen, in quo versabatur, ex arcis æstuarijs celocem productam ad Proregem Nonium a Cunha mittit, subsidium implorat, affirmans (ita vt res erat) circiter centum milites iam perijsse, ducentos vero aut vulneratos, aut igne ambustos esse. Quib⁹ auditis a Gratiano a Naronha, qui. 3. Idus Septēb. in Indiam iā Prorex designatus appulerat, cui Nonius a Çunha iam cesserat loco, nolēs amplius expectare classes, quæ in litore ad regionē tutandā Charmandelij & sinus Persici versabantur, subito aliquibus nauibus, ex eis quas secū ex Lusitania duxerat, quę numero tredecim erāt, & cum illis quas Nonius a Cunha, ante ipsi⁹ aduentū instruxerat, se ad nauigationē cōponit.. Nauiū autem catalogus hic erat, Duodecim magnæ onerariæ, sedecim rostra-

ſtratæ, quas Galleones vocamus, quarum nonnullæ ingenti forma, & admodum validæ erant, viginti & quinq; agiles naues, quas Carauellas dicimus, quo genere nauium ſoli Luſitani vtuntur. viginti & nouem triremes, habentes vnaquęq; viginti & ſex tranſtra, quindecim actuariæ, & viginti celoces, hę omnes ad dimicationem paratæ erant, atq; ingēti numero tormentorum inſtructę. Aderant & aliæ quæ commeatum ferebant. Habebat pręterea pręter nautas & remiges, milites Luſitanos quinquies mille, et nobiles Mallabares, q̊s Naiares vocant, octies mille in arte gladiatoria verſatiſſimos. Quibus cū copijs, anchoris ſublatis, Diū verſus nauigare cœpit. Nonius a Cunha poſtea illinc ſoluit, in Luſitaniam nauigaturus, in itinere vero, iniquo fato, apud Caput bonę ſpei diem ſuū obit. Piſcibus, turgidoq; mari eius cadauer, qui vltra decennium, Imperium Orientis, nomine Regis ſui geſſerat, traditur. Quæ mors non illi fuit noxia, quoniam ſciebat ſe ad feliciorem vitam migraturum, ſed nobis Luſitanis. Etenim amabatur ab omnibus, & tanq; vnus regni oculus deoſculabatur. Anteq; ex portu ſolueret Gratianus a Noronha, literas Emanuelis a Brito ducis Chalij, in regno Calequi accipit, quibus ſignificabat aduentaſſe ad Regem Calecutij, celocem, cum legato Solimani Baſſę ducis Turcarum claſſis, qui a Mao-

me.

methanis in ipſo regno agentibus, miris honorib⁹ fuerat acceptus, pręſertim a quodam duce ipſius regis Calecutij Maomethano, noīe Paquemaquaro, qui cū ad regē vſq; comitatus eſt. In cuius conſpectu conciſa oratione ita orſus eſt. Rex inclyte, Solimanus Baſſa, a potentiſſimo, inuictiſſimoque Turacrum Imperatore Prorex modo ſuper Indos deſignatus, te plurimum ſalutere iubet, indicās ſe hac ſola de cauſa, huc nomine principis ſui venturum, vt natione Luſitanorum deleta, ſi eius inſignia, fidemq; ſuſcipere velis, te regnaq; tua ampliora, validioraq; facturum. Hæc locutus, ei nomine Turcarum Imperatoris talarem ex aureo pāno veſtem, Brachas, atq; pileum in ſignum fœderis offert. Tunc Rex toruo, truculentoq; aſpectu, inquit, nec moris, nec conſuetudenis Imperatorum Calecutij (vocant enim antiquitus ſe Reges Calecutij Imperatores) fuit, nec erit, dona accipere, ſed dare, nec regna ſua peregrinis copijs dilatare, ſed proprijs, atq; expulſos Reges, regnis ſuis reſtituere. Proinde, nobilitatem aſtantem reſpiciens, Vos hunc proripite, eumq; cum duce Paquemaquaro, pręcipitē in ergaſtulū, ꝓtrudite, imbiq; ſtultitię, ſupbięq; ſui Imperatoris, & ducis pœnas luant. Quibus peractis, ilico Rex legatos ad Ducem Emanuelem a Brito mittit, per quos pacem, quam frequenter antea violauerat, petit, eamq; ſe ſanctiſſime deinceps culturū promittit, quam impetratā

per

per omnes suæ ditiõis ciuitates promulgari iubet. Quę res omnibus nostris & grata, & perutilis fuit, pręsertim tẽpore tã dubio, in quo ab ipso, vt a vicino & potente hoste, potius erãt expectãda incommoda, q̃ emolumenta. Est autem iste potens Calecutij Rex nobis persępe infestus, raro atq; tenuiter amicus, idq; adeo propter infractam amicitiã inter nos, & Regem Cochini (pſius antiquũ hostem) a primis annis, ex quo nostri Indiam inceperũt frequentare, initam. Est vero Cochinum oppidum, vnde totum regnum nomen capit, in q̃ Proreges Lusitaniæ Regis, diuturniorem sedẽ habent, & inibi omnes naues in Lusitaniam, siue in alias prouincias proficiscentes instruũtur. Hic igĩ Rex Cochini, cum primum aduentum Turcarũ in Indiam intellexit, omnes sui regni nobiles, quos Naiares vocant, ad se accersi iubet. Quibus cõgregatis, oẽs in vnũ eorũ sacratius tẽplum (qđ Pagodes nominãt) venire edicit, ibi veterẽ, fidãq; Lusitanorũ amicitiã in mentẽ eis redigit, cõmoda q; nõ tantũ ab ipso peculiariter, sed a toto q̃q; regno accepta, enumerat. Cõcioneq; facta oẽs ad vnũ vsq; generatim, iureiurando, man9 sup quoddã Idolũ (qđ pro summo numine habent) ponentes, se vnanimiter, sancteq; Lusitanis inseruire, paratos esse affirmant. Qua fide a rege perspecta, illis totius regni æraria communicaturum se pollicetur. Idemque & pari modo fecit Rex Cananori.

Hostes

DIENSIS OPPVGNATIO.

Hostes vero qui arcem Diensem oppugnabant, videntes se nihil proficere, omni adhibita diligentia, alia ratione, alijsue studijs, eandem expugnare cõtendunt, aggerem producunt, & vallum asserib9, tignisq;, quoquo versus uestitum, tantæ altitudinis constituũt, vti ex eo facile erat intus prospicere, & quę nostri agerẽt, speculari. Hoc, quo illesum aduersus ignem tormentaq; existeret, omni genere materiæ cõmunierunt. Addunt pontes, aliasq; machinas, quibus in arcem descenderent. Hæc oĩa a nostris, quatenus fieri dabatur, perturbabantur. Tandẽ tertio Cal. Nouẽb. Turcæ videntes ex oĩ certamine cõtinuam sibi cladem illatam, quasi desperatione deducti, ad extremam pugnam penitus se componunt. In cuius diei nocte de secunda vigilia, a nostris, prçter solitum, gressus, rumor, & hominum e castris ad vallum accedentium, continui aditus audiuntur. Quod vbi animaduersum est, magnis ignibus factis, prospiciunt ex arce ingẽtia mancipiorum agmina scalas machinasq; comportare. Quæ omnia ad radices murorum, tacito susurro, humi reclinata deponebant. Quæ insolita signa satis indicabãt acriorem solito, dimicationẽ sperandam esse. Quibus rebus perculsus Antoni9 a Sylueira, milites omnes cõuocat, quibus fidem, natiuum solum, Regem, vxores, filios, parẽtes, amicos, patrię longinquitatem, atq; Turcarum psi

diam,

qui ad id venit, in manibus tradũt. Is statim Cayrum contendit. quo ubi uentum est, Patriarchæ Alexandrino, qui ibi semper sedes habet, creationem illã legendam porrigit, Cognito autem, quẽ ex Alexandrinis delegerunt, uirum tantis honoribus destinatum, cum legato in AEthiopiam mittit, qui ex ueteri instituto Monachus ordinis diui Antonij eremitę debet esse, cum quo in AEthiopiã confestim nuncius proficiscitur. ubi cum magno gaudio, & honore ab omnibus excipitur. In quo negotio aliquando annus unus, & alter trãsigitur, interimque Præciosus Ioannes de prouentibus ipsius Patriarchę pro libitu dispensat. Pręcipuum aũt Patriarchæ officium est, sacros ordines dare, quos nemo, ipso excepto, aut dare, aut auferre potest. Cæterum nullum Episcopatum, aut Ecclesiæ beneficium in vllos confert. id solum ad Preciosum Ioãnem spectat, qui omnia pro suo arbitrio dispensat. Mortuoque Patriarcha, cuius ditiones, ac prouentus amplissimi sunt ex solido omnium illius bonorum fit hæres. Est præterea Patriarchę munus, excommunicationibus aduersus contumaces procedere, quarum tam arcta obseruatio est, vt præuaricatori pœnæ perpetuæ inediæ vsque ad mortem infligatur. Indulgentias nullas dat, neq; concedit. Nec pro vllo delicto, quantũ-

cunq; magno, cuiquam facramenta Ecclefię interdicuntur, nifi tantum propter homicidia. Ipfum nomen patriarchatus, noftro idiomate Abunna dicitur. Cæterum qui nunc hoc folium tenet, proprio nomine, quod ex baptifmate accepit, Marcus vocatur, vir centum annorum. aut vltra. Sciendum etiam apud nos Calendis Septembribus annum incipere, qui dies femper incidit, in vigiliam Ioannis Baptiftæ. Reliqui dies fefti, vt Natalis D. Pafchę, aliįque deinceps eodem tempore, apud nos celebrantur, quo in Ecclefia Romana. Id quoq; diffimulanter prætereundum non eft, apud nos diuum Philippum Apoftolum, Euangelium & fidem Seruatoris Chrifti prædicaffe. Quod fi libeat fcifcitari de agnomine noftri Imperatoris, is fibi perfuafum habeat, illum perpetuo appellari Præciofum Ioannem, & non Presbyterum Ioannem, vt hic falfo paffim iactatũ. Scribitur enim noftro fermone his characteribus ዮሐን : ብላል : q̃d fonat Ioannes Belul, hoc eft, Ioãnes Preciofus, fiue Alt9, et ĩ Chaldaica lingua fic fcribitũ ዮሐን : ዕንቍ quod eft Ioannes Encoe, id fi interpreteris, etiam Ioannis Præciofi, fiue Alti fignificatum habet, nec eft nominandus, vt Matthęus falfo indicauit, Imperator Abefynorum, fed Aethiopum. Matthęus

enim

enim, quoniam Armenius erat, non poterat res nostras perspicue scire, praesertim eas, quae ad fidem spectabant. Iccirco multa coram prudentissimo felicis memoriae Rege Emanuele exposuit, quae minime apud nos habentur. Id autē fecit nō quod mentiri voluerit, quippe vir bonus erat, sed quod in rebus religionis nostrae non admodum erat edoctus.

Regnorum autem & Imperij successio, non in filium maximum natu transmittitur, sed ad eum, in quem pater id conferre vult. Et is qui modo Imperium tenet, ordine nascendi tercius est, quod pia quadam reuerentia emeruit. cum enim filij a patre moribundo, in regijs solijs sedere iuberentur, cęteris id facientibus, solus id facere recusauit, absit, inquit, id mihi tribui, ut in cathedra domini mei sedeā. Qua pietate a patre circumspecta, ei regna ac imperium tradidit. vocatur is autem Dauid. Cui⁹ imperij ditiones tam Christianorum, q̄ Ethnicorum mirae amplitudinis sunt. In quibus multi Reges, & reguli, comites, barones, ac proceres, multaq; nobilitas inest, ad eius mandata obtemperātissima. In cui⁹ omnibus ditionibus, nulla pręter peregrinam habetur moneta. Aurū vero, & argentū pōdere datur, ac accipit̄. Oppida & ciuitates apud nos permultae sunt, sed nō tales, quales hic in Lusi

 tania

tania videmus, id magna ex parte inde venit, quod Preciosus Ioannes semper in castris, & tentorijs versetur. Quæ consuetudo ideo recepta est, vt Nobilitas continue, & perpetue, se in rebus militaribus exerceat. Nec illud prætereundum videtur, nos ab omnibus lateribus circundatos esse, ab hostibus nostræ fidei, cum quibus crebro confligimus, semper secundo Marte vsi, quas victorias numinis auxilio imputamus.

Ius autem scriptum, apud nos in vsu non habetur, nec litigantium querelæ libellis, sed ore peraguntur, id fit ne lites auaricia iudicum, & patronorum, in longum protrahantur.

Id quoq; admonitione dignum videtur, Matthęum non fuisse ab Imperatore nostro Dauide missum, ad inuictissimum, potentissimumq; Regem Emanuelem, felicis memoriæ, sed ab Regina Helena vxore Imperatoris, cognomento Manus Marię, qui huius Dauidis, de quo loquimur, auus fuit, quæ tunc temporis ob tenellam Dauidis ętatem, regnorum gubernacula administrabat, mulier haud dubie prudentissima, & sanctissima. Eadē ista Helena duos composuit libros sermone Chaldaico, vt erat doctissima. Quorum vnus dicitur Enzera Chebaa, id est, Laudate Deum in organis, in quo de trinitate doctissime disputat, & de ma-

tris

tris Christi Mariæ virginitate. Alter vocat Chedale Chaay, hoc est, Radius solis, in quo acutissime de lege Dei disceptationes habet.

Omnia hæc de fide, religione, ac patriç nostræ statu, ego Zaga Zabo, quod gratia patris interpretatur, Episcopus, & sacerdos, ac Bugana Raz, nẽpe miles, ac Prorex prouinciç, quç Bugana dicit, nec tibi in Christo filiolo meo charissimo Damiano petẽti, nec vlli homini talia flagitanti denegare potui, aut negare licuit duabus de causis. quarũ prior est, quod in mandatis habeo a potentissimo domino meo Precioso Ioanne Aethiopum Imperatore, omnibus me interrogantibus de fide, religione, ac prouincia nostra, ne quid clam haberem, sed ex fide veritatem rerum, scriptis, & verbis exponerem. Secunda quod operç precium existimarẽ, mores, ritus, instituta nostra, & locorũ situs in publicam notitiã venire. Quas res nemini ad hunc vsq; diem scripsi, nec verbis exposui, non quod ad id laboribus meis parcere vellem, sed quod null9 Christianorum hominum, postquam in Lusitaniam veni, a me talia cognoscere appetiuit. De qua re non potui, nec possum satis mirari. Te vero quem rerũ nostrarum cupientissimum multis argumẽtis iudico, per Christi plagas, ac crucem oro, vt hanc nostram fidei, ac religionis confessionem, in linguam

Lati

Latinam conuertas, vt per te liceat omnibus pijs Europæis Christianis, ritus, ac integritatem morum nostrorum intelligere.

Porro si tibi inter tuas peregrinationes Romam petere contingat, tūc nomine meo Pontificem, ac venerandos Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, cæterosque bonos Christi cultores, per Iesum Christum, in osculo pacis salutes, petasque ab ipso Pontifice, vt ad me remittat Franciscum Aluarez, litteris illis suis instructum, quibus Domino meo potentissimo Aethiopum Imperatori respondeat, quo tandem in patriam redeam, meosque lares inuisam, nimium enim diu hic detentus fui, vt ante obitum meum, qui ex nimio senio, pro foribus est, mandata perferam, reliquias deinde vitę, transacta hac legatione Deo consecrem, diuinisque rebus totus vacem. Cęterum te oro, si aliqua in nostris scriptis non fuerint satis composita, aut ordinata, vt ipse tu id ad phrasim latinam coaptes, sed ita, vt nihil de sensu immutes. Postremo te obsecro, vt inter vertēdum exquiras diligenter, vetus, & nouum testamentum, vt intelligas ex quibus locis meas autoritates excerpsi, quo certius vertas. Quod si omnia non fuerint tam feliciter tractata, q̄ forsitan aliquis curiosus, aut scrupulosus exigat, id condonandum

erit

ferit inopiæ, & penuriæ librorum Chaldęorum, quos penes me non habeo, quos enim habui, iniquitas fortunę in itinere perdidit. Quamobrem destitutus omnium librorum auxilio, nihil, nisi quod recēs memoria adferebat, dictare potui, sed ea omnia certissima fide. Vale filiole in Christo dilectissime. Vlyssippone, vigesimo quarto Aprilis, Anno salutis nostræ millesimo, quingentesimo, trigesimoquarto.

Postquam hæc omnia scripsi, venit mihi in mentem locus ille, vbi dico Christum descendisse ad inferos, pro anima Adæ, atque pro anima ipsiusmet Christi, quam ipse Christus acceperat ex sancta Maria virgine matre sua. De qua re habemus testimonium verissimum, in libris, quos regiminis vocamus, quos Christus Iesus Seruator noster Apostolis tradidit, in qb9 habenť hęc verba, quę mysteria doctrinarū appellantur. Quorū autoritate, & testimonio, omnes sine vlla hesitatione, in hac sententia versamur. Ego tamen post q̄ in Lusitaniam veni, depręhendi Theologos diuersa tradere, contra nostrum omnium opinionem, quæ tam certa est, vt non hoc solum, sed etiā omnium hominū animas, ab Adam ꝓfluxisse asseramus, & vt caro nostra est ex seminio carnis Adę, ita q̄ꝗ anima nrā, quasi lucerna in aīa Adę accen-

sa,

ſa originem ſuam, & naturam ex Adam trahit. Ex quo apparet nos omnes ſemen eſſe Adæ ex carne & anima.

Hiſce characteribus, manu propria ipſius Oratoris omnia ſupra ſcripta, ſubſignata erant.

+

ብፖና፡ሩጸኪ፡ሊቀ፡ካህናት፡ጸጋ፡ዘአብ፡
ቃለ፡ሐፄ፡ዘጋርን፡ብኦሬ፡ሐፄ፡ልብነ፡
ድንግል፡

